

Opozicija proti berlinski protikomunistični vladi

Svarilo pred poostitvijo ruske blokade. Francoska reparacijska politika kritizirana. Poslaniki zapadnih držav se posvetujejo

Berlin, 16. avg.—Nemški levicari so pozvali prebivalce Berlina, naj se jim pridružijo v opozicijo proti mestni vladi, v kateri imajo protikomunisti večino. Opozorili so jih na nevarnost poostitve ruske blokade zapadnega Berlina.

List Neues Deutschland, glasilo nemške komunistične stranke, je objavil uvodnik z zahtevo, naj mestna vlada takoj resignira, da ne bodo prebivalci zapadnega Berlina še nadalje trpeli zaradi ruske blokade. "Zima se bliža," pravi list. "Kje bomo dobili živila, premog in druge potrebščine?"

Protikomunistična vlada je tarča ostre kritike. Rusi in nemški komunisti zahtevajo konec kroženja bankovcev, katere so vrgle v obtočnico zapadne države, v Berlinu. Te bankovce naj bi nadomestile ruske marke in postale legalna denarna enota za vse mesto.

Celo nemški listi, ki izhajajo v conah zapadnih zaveznikov, se pritožujejo. Francoske vojaške oblasti so obdolžili plenjenj v okupacijski coni in pozvali ameriške in britske oblasti, naj intervenirajo. Listi kritizirajo francosko reparacijsko politiko in odstranjevanje strojev iz tovarn v francoski okupacijski coni.

Nemška ekonomska administracija v francoski coni je obdala francoski program. Obdoba je podprla celo socialistični list Telegraf, ki izhaja v britski okupacijski coni. Ekonomska administracija trdi, da Francozi odvažajo meso in izdelke iz svoje cone v Nemčijo in Francijo. Posledica je pomanjkanje potrebščin in hrane za Nemce.

Poročilo iz Frankfurtu pravi, da je nadaljnjih 82 ameriških letal dospelo v Wiesbaden iz Anglije. Prej je dospelo v Nemčijo več ameriških bombnikov in letelich trdnjav. Glavna baza ameriške letalske sile je Fuerstentfeldbruck.

Moskva, 16. avg.—Ameriški

poslanik W. B. Smith, francoski poslanik Yves Chataigneau in Frank Roberts, posebni odposlanec britskega zunanjega ministra Ernesta Bevin, so se sinoči sestali na konferenci v poslopu ameriškega poslanstva v Moskvi. Posvetovali so se o nadaljnjih korakih v prizadevanjih za izravnavo nesoglasij med zapadnimi državami in Sovjetsko unijo. Nobenega izgleda ni, da bo Rusija kmalu preklicala blokado zapadnega Berlina.

Poročilo pravi, da se bodo poslaniški zapadnih držav ponovno sestali z ruskim zunanjim ministrom V. M. Molotovom v Kremlinu.

Profiti v prodajanju jekla razkriti

Navidezne korporacije ustanovljene

Washington, D. C., 16. avg.—Myron Hokin, podpredsednik Century-American Corp. v Chicagu je na zaslišanju pred kongresnim pododsekom priznal, da je ustanovil 27 navideznih korporacij lansko leto, da pospeši prodajanje jekla. Prodajale so jeklo nad tržno ceno in grmadile profite. Profit v prvih treh mesecih tega leta je znašal tri milijone dolarjev.

Kongresnik Macy, republikanec iz New Yorka in načelnik pododseka, je obdolžil Hokino, da je prikrival operacije svoje korporacije in kršil pravila poštenega poslovanja.

Hokin je nastopil kot priča pred člani pododseka. Priznal je, da je inkorporiral 26 "podružnic" v Illinoisu in eno v Pennsylvaniji, da si nobena obstojala. "Podružnice" sploh niso vzdrževale uradov in ne vodile knjigovodstva. Vse transakcije je vršila Century-American Corp.

Potres v severni Colombiji

Bogota, Colombija, 16. avg.—Potresni sunki so zamajali kraje v severnem delu države. Povzročili so plazove in poškodovali plantaže kave. Povzročena škoda znaša čez \$150,000.

Borba za kruh na Poljskem izvojevana

Varšava, Poljska, 16. avg.—Poljedelski minister Jan Kociol je dejal, da je Poljska izvojevala borbo za kruh. Obeta se bogata letina žita in drugih pridelkov, kar pomeni, da ljudje ne bodo stradali.

AMERIŠKI PREDLOG PORAŽEN NA KONFERENCI V BELGRADU

Belgrad, 16. avg.—Na konferenci reprezentantov enajstih držav, na kateri je razprava o kontroli plovbe na reki Donavi v bodočnosti, je bil ameriški predlog poražen. Ameriška delegacija je zahtevala garancije, da vse države dobijo iste pravice glede plovbe na Donavi kot Rusija in podonavske države.

Za predlog so glasovale samo Amerika, Velika Britanija in Francija, vse druge države pa proti. Rusija in vzhodne evropske države imajo večino na konferenci.

Gotovo je, da bo ruski načrt sprejet. Ta določa kontrolo plovbe na Donavi v okviru držav vzhodnega bloka. Reprezentanti zapadnih držav so izjavili, da ne bodo podpisali zadnjega dogovora.

Cavendish Cannon, ameriški poslanik v Belgradu in delegat na konferenci, je vodil borbo proti ruskemu načrtu. Dejal je, da bi Rusija dobila dominacijo nad plovbo na reki in da načrt

bi odprl pot imperialistični diskriminaciji.

"Amerika vztraja pri stališču zadostne zaščite, da se prepreči diskriminacija," je rekel Cannon. "Ruski načrt je zapostavljanje, ker določa, da se morajo vsi parniki, ki prihajajo v luke ob reki Donavi, pokoriti regulacijam v smislu dogovorov med Sovjetsko unijo in vzhodnimi evropskimi državami."

Konferenca je brez debate odobrila več tehničnih regulacij glede plovbe na Donavi. Amerika, Velika Britanija in Francija so se vzdržale glasovanja.

Charles Peake, britski poslanik v Belgradu in delegat, je pobijal argumente, da si zapadne države prisvajajo posebne pravice glede plovbe na Donavi. Odgovorila mu je Ana Pauker, rumunska delegatka, ki se je vrnila v Belgrad iz Bukarešte. Izjavila je, da se vzhodne države bore za novo demokracijo in da se bo borba nadaljevala.

Clark obsodil zaslišanje o špionazi

Preiskava in prosekucija komunistov ovirana

Washington, D. C., 16. avg.—Federalni justični tajnik Clark je obsodil kongresno zaslišavanje o ruski špionazi. Vodita jo kongresni odsek za naermiške aktivnosti in senatni pododsek, čigar načelnik je senator Ferguson, republikanec iz Michigana.

"Zaslišavanje ovira prizadevanja vlade, da najde trdno podlago za preiskavo in prosekucijo voditeljev komunistične stranke," je rekel Clark. "Federalna veleporota v New Yorku, ki je obtožila voditelje zarote z namenom strmoglavljenja ameriške vlade, je še na delu. Na delu je tudi detektivski biro. O tem je bil senator Ferguson informiran."

Clark je naslovil senatorju pismo z zavrnitvijo zahteve, da mora njegov pododsek dobiti vse informacije o preiskavi lojalnosti federalnih uslužbencev. "Govor sem, da se zavedate, da bi informacije, katere vlada drži, ako bi bile razkrite, predstavljale veliko vrednost, ako bi jih dobila katera koli neprijateljska država," pravi Clark v pismu. "Slučaj, o katerem člani Fergusonovega pododseka razpravljajo, se nanaša le na domnevano špionazo."

Diskuzije o združitvi nemških provinc

Dva nemška odbora na delu

Frankfurt, Nemčija, 16. avg.—Diskuzije o združitvi treh nemških provinc so v teku. Povezane so z načrti zapadnih držav glede ustanovitve separatne vlade v zapadni Nemčiji.

Diskuzije podčrtavajo dejstvo, da razgovori v Moskvi ne bodo zavlekli izvedbe zaključkov, ki so bili sprejeti na nedavni konferenci reprezentantov šestih evropskih zapadnih držav v Londonu.

Dva nemška odbora sta zaposlena s sestavljanjem formule glede združitve nemških provinc. Načelnik enega odbora je dr. Anton Pfeifer, drugega pa dr. Otto Suhr. V odboru so reprezentanti Bavarske, Württemberga in Badena.

"Svoje delo bomo nadaljevali,"

Domače vesti

Dva nova grobova

Bridgeport, O.—Društvo 13 SNPJ je 2. avgusta imelo dva pogreba. Dne 31. julija sta umrli br. John Grill, ki je dolgo bolehal na želodcu in tej bolezni tudi podlegel, in br. Lazo Zatezalo. On je bil bolan od 1941, ko ga je zadel mrtvoud.

Bitke se obnovile v Jeruzalemu

Eksplozije bomb v starem delu mesta

Jerusalem, Palestina, 16. avg.—Bitke med židi in Arabci v Jeruzalemu so se obnovile kljub premirju. Grmenje topov in strelji iz strojnih pušk so alarmirali prebivalce.

Pet židov je bilo ubitih v bitki z Arabci. Židje trdijo, da so Arabci odgovorni za obnovo bitk.

Dr. Bernard Joseph, vojaški guvernir v Jeruzalemu, je dejal, da si židje pridržavajo pravico do samooprambe. Dobili so navodila, naj se vzdržijo streljanja, da bodo opazovali Zdrženih narodov lahko ugotovili, kdo je kriv kršenja premirja.

"Arabske sile so začele napadati na vsej jeruzalemski fronti," je dejal besednik izraelske armade. "V napadih rabijo topove in strojnice."

Več bomb je eksplodiralo v bližini obzidja starega dela Jeruzalema, ki je pod kontrolo Arabcev, kakor tudi pri glavnem vходу v mesto. Arabci so napadli Ramat Rachel, židovsko naselbino na južni strani Jeruzalema.

Besednik transjordanke legije je dejal, da so bili trije člani legije ubiti v bitki z židi v bližini Jeruzalema.

Izvoz britskega blaga se povečal

St. Austel, Anglija, 16. avg.—Harold Wilson, predsednik trgovinskega odbora, je dejal, da se je izvoz britskega blaga v juliju povečal. Vrednost blaga je znašala \$582,400,000, kar je \$46,000,000 več v primeri z vrednostjo izvoženega blaga v juniju.

li, ako ne bo zaprek," je rekel Pfeifer. "Naš cilj je garancija demokracije in svobode posameznika. Vrata so odprta vsem, ki hočejo sodelovati z nami."

Člani obeh nemških odborov so se izrekli za enotno administracijo treh nemških provinc.

Prizadevanja za odurnitev stavke

Pogajanja za dosego sporazuma se nadaljujejo

Chicago, 16. avg.—Uradniki avtne unije CIO in International Harvester Co. skušajo odurniti stavko okrog 25,000 delavcev v šestih tovarnah kompanije v Chicagu in drugih mestih.

Sinoči so se sestali na seji, ki pa ni rezultirala v dosegu sporazuma. Trajala je pet ur. Pogajanja se bodo danes obnovila.

Richard Grosser, podpredsednik unije, je dejal, da se vsa sporna vprašanja lahko izravna jo z dobro voljo. Unija je izvajala zvišanje plače za enajst centov na uro 23. junija, toda zdaj zahteva druge kontesije glede reševanja pritožb in arbitražne procedure.

Židje bodo okupirali Jeruzalem?

Odločitev padla na tajni seji kabineta

Tel Aviv, Izrael, 16. avg.—Vest pravi, da so se židje odločili za okupacijo Jeruzalema in priključitev k Izraelu, židovski državi v Palestini. Zadevna odločitev je padla na tajni seji kabineta.

Praske med židi in Arabci v Jeruzalemu se nadaljujejo kljub premirju. Svedski grof Folke Bernadotte, posredovalec Zdrženih narodov, je obdolžil žide in Arabce kršenja premirja. Zaprtil je, da bi odredil akcijo za vzdrževanje premirja.

Bernadotte je naslovil ultimatum židovski sili, naj se takoj umakne s strateškega hriba nad Jeruzalemom. Ako bo ultimatum ignorirala, jo bo obdolžil kršenja premirja pred člani varnostnega sveta Zdrženih narodov.

Hrib kontrolira cesto med Jeruzalemom in Tel Avivom, kjer je sedež vlade židovske države. Poročilo pravi, da je vlada že premestila nekaj uradov iz Tel Aviva v Jeruzalem. Priprave za okupacijo mesta so v teku.

Čistka v češki komunistični stranki

Praga, 16. avg.—Komunistična stranka je odredila čistko v svojih vrstah. Namen je konsolidacija njene oblasti. Komunistična stranka ima čez dva milijona članov.

Ameriški diplomat razgaljen kot špion

Državni department zanika rusko obdolžitev. Nove komplikacije v odnosajih med Ameriko in Sovjetsko unijo

Washington, D. C., 16. avg.—Rusija je obdolžila ameriškega diplomata špionaze. Kot špion je bil razkrinkan zadnji pomlad in izgnan iz Moskve.

Prizadeti diplomat je Robert H. Dreher, bivši mornarični ataše ameriškega poslanstva v Moskvi. Po razkritju je bil odstavljen in premeščen v urad štaba pomorskih operacij.

Pravda, glasilo ruske komunistične stranke, piše, da je bil Dreher izgnan iz Moskve, ko je bil zasačen kot špion. On je priznal, da je prejemal tajne informacije od ruskih carinskih uradnikov. Ameriško poslanstvo je dobilo neovrgljivo evidenco proti Dreherju in ga potem poslalo domov.

Michael J. McDermott, uradnik državnega departmenta, je zanikal rusko obdolžitev. Izjavil je, da je Dreher postal žrtev ruskega omreženja. Razkritje je povzročilo nove komplikacije v odnosajih med Ameriko in Sovjetsko unijo.

Značilno je, ker je Moskva sedaj razkrila Dreherja kot špiona. McDermott je dejal, da je bila evidenca proti Dreherju premišljeno podtaknjena. Podtaknile so jo sovjetske oblasti s sodelovanjem močnejše tajne policije. Incident je bil potanjen v osredje po štirih mesecih, da zamegli slučaj ruskih državljandv v Ameriki, ki so pod nadzorstvom ameriških detektivov.

Ameriška verzija slučaja se razlikuje od ruske verzije. McDermott je rekel, da je verzija v Pravdi napačna in da ne odgovarja dejstvu. Dreher je bil telefonsko pozvan 23. aprila, naj se sestane z ruskim carinskim uradnikom v Odesi. Ime tega uradnika ni bilo razkrito. Uradnik in Dreher naj bi razpravljala o uradnih poslih.

Ko sta se Dreher in uradnik

Izgon Ariasa iz Kostarike odrejen

San Jose, Kostarika, 16. avg.—Vlada je odredila izgon Arnulfa Ariasa, bivšega predsednika Paname, iz dežele. Kostariko bo moral zapustiti jutri. Vlada je obdolžila Ariasa, da zbira prisilke v Kostariki v zvezi s pripravami za invazijo Paname. On je bil poražen pri volitvah kot kandidat za predsednika Paname.

PREDSEDNIK TRUMAN NAPOVEDAL DEFICIT V FISKALNEM LETU

Washington, D. C., 16. avg.—Predsednik Truman je napovedal, da bo deficit v tem fiskalnem letu znašal poldrugo milijardo dolarjev. V januarju je izjavil, da bo prebitok znašal \$4,800,000,000.

Truman je dejal, da morajo republikanci prevzeti odgovornost za deficit, ker so glasovali za znižanje dohodninskih davkov. Zadevni načrt je Truman vetiral, a je bil ponovno sprejet z dvotretjinsko večino v kongresu. Znižanje dohodninskih davkov je Truman označil za veliko napako.

Predsednik je v poročilu o proračunu poudaril, da milijarde dolarjev za ojačanje oboroženih sil in obrambo poleg trošenja denarja za pomoč zapadni Evropi na podlagi Marshallovega načrta, da se ustavi pohod komunizma in širjenje sovjetskega vpliva, bodo povečale izdatke za šest milijard dolarjev nad vsoto \$36,000,000,000 prejšnjega fiskalnega leta. Izjavil je, da med-

sestala, so prišli v sobo ruski tajni policaji in oba aretirali. Dreher je bil po zaslišanju izpuščen in se vrnil v poslopu ameriškega poslanstva. Deset dni pred incidentom je Dreher vprašal za dovoljenje za povratek domov.

Ruski zunanji podminister Andrej Višinski je zahteval od ameriškega poslanika W. B. Smitha, naj takoj pošlje Dreherja domov. Smith je odgovoril, da bo Dreher odpotoval domov.

"Obdolžitev Pravde so smešne," je rekel McDermott. "Objavljene so bile štiri mesece po incidentu, da se odvrne pozornost ruskega ljudstva od slučaja ruskih učiteljev v Ameriki, ki se nečejo vrniti domov."

Poslanik Smith v Moskvi in podadmiral Leslie G. Stevens nista hotela komentirati obdolžitev, katere je objavila Pravda. Drugi uradniki poslanstva so izjavili, da so skoro vsi detajli, objavljeni v Pravdi, bistveno točni in pravilni.

Japonski uradniki preklicali odredbo

Odmev protesta ruskega generala

Osaka, Japonska, 16. avg.—Mestni uradniki so preklicali odredbo, katere namen je bil preprečenje demonstracij v znak protesta proti ameriški okupacijski politiki. Preklile je sledil protestu ruskega generala A. P. Kisenka v Tokiju.

Kisenko je obdolžil mestno administracijo in policijo v Osaki kršenja civilnih svobod. General je dosegel svoj namen, ko so mestni uradniki preklicali odredbo. V mestni administraciji je več komunistov.

Odredba je določala, da morajo vse grupe, ki se odločijo za demonstracije, dobiti dovoljenje od mestnega sveta in policije. Slednja si je pridržala oblast do razbitja demonstracij, ako bi se razvile v izgrade.

Keitaro Tamura, predsednik mestnega sveta, je dejal, da je bila odredba sprejeta pod pritiskom generala Josepha M. Swinga, poveljnika zbora ameriške armade v Osaki.

Rdeče strašilo je poceni, meso pa drago... Nekaj narobe v delih danski.

PROSVETA

THE ENLIGHTENMENT

GLASILO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Organ of and published by Slovene National Benefit Society

Naročnina za Združene države (izven Chicago) in Kanado \$8.00 na leto, \$4.00 za pol leta, \$2.00 za četrt leta; za Chicago in okolice Cook Co., \$9.50 za leto, \$4.75 za pol leta; za inokomstvo \$11.00. Subscription rates for the United States (except Chicago) and Canada \$8.00 per year, Chicago and Cook County \$9.50 per year, foreign countries \$11.00 per year.

Cene oglasov po dogovoru.—Rokopisi dopisov in nenarodnih člankov se ne vračajo. Rokopisi literarne vsebine (črtice, povesti, drama, pesmi itd.) se vrnejo pošiljatelju le v slučaju, če je priložil polnino.

Advertising rates on agreement.—Manuscripts of communications and unsolicited articles will not be returned. Other manuscripts, such as stories, plays, poems, etc., will be returned to sender only when accompanied by self-addressed and stamped envelope.

Naslov na vse, kar ima stik s listom:

PROSVETA

2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Illinois

1946

Nekaj o "komunistični tlaki"—II

Ne bi se vračali k temu vprašanju, k "novi komunistični tlaki", ako bi ne bila možnost, da se s klevetaško propagando, katero bruhja iz sebe dan za dnem domobranska klika okrog A. D., okužijo tudi nekateri naši ljudje, ki so do zdaj simpatizirali z novo Jugoslavijo in verjeli, da tam ustvarjajo nekaj novega, boljšega, bolj pravičnega. Ni izključeno, da bi morda res marsikdo verjel tej najnovejši propagandi, da se v novi Jugoslaviji, sploh v vseh državah sovjetske sfere razvija sistem novega tlačanstva. Vse to radi obilice prostovoljnega in zastojnega dela, s katerim tam grade novo socialistično družbo.

Resnica je, ako bi se jugoslovanski narodi takoj po osvoboditvi ne bili vrgli s takim delovnim poletom v rekonstrukcijo svoje nove države: svojih porušenih železnic in razdejanih cest, uničenih vasi in mest, razbitih tovarn in šol, bolnišnic in stanovanj, kakor tudi na gradnjo novih, bi bili tam danes še v veliko večji revščini nego so. V resnici so s svojim delovnim poletom ustvarili tako velike in za njih razmere pomembne stvari, da so vredni vsega občudovanja, ne pa zlobnega klevetanja, s katerim jih blajijo domobranske propalce. In vse to so ustvarili in ustvarjajo z golimi rokami in primitivnim orodjem, s kakršnim so delali naši davni predniki in kakršnega je danes v tej deželi najti le še v najbolj primitivnih krajih in kakršnega je videti le v muzejih.

Sicer so s slinim orodjem: primitivnimi samokolnicami, lopatami, krampi, sekirami in žagami tudi naši pionirji gradili to deželo, Ameriko. Danes tega ni več, marveč se ponasajo s najmodernejšimi stroji in orodjem. Danes bi se smejali, ako bi kdo rekel, da bomo gradili kako novo železnico ali široko betonsko cesto s samokolnicami in lopatami in povrh še s prostovoljnimi delom, bodisi deloma ali v celoti, kakor to na primer delajo v Jugoslaviji. In vendar je šla in naša, danes mogočna Amerika skozi to fazo, ko je gradila železnice in ceste in kanale in mesta s samokolnicami in ročnimi lopatami. Se več! Naši pionirji so za razvoj Amerike napravili tudi precej zastojnega dela, "komunistične tlake!"

Kdor hoče listati po zgodovini, bo lahko videl, da je bila marsikaka milja železnice proge zgrajena s prostovoljnimi ljudskimi prispevki, kakor tudi postavljena marsikakšna tovarna. Ironija vseh ironij je bila v tem, da je šel ves javno nabrani denar v žep privatnikov: delničarjem železniških družb ali tovarnih, ne pa za gradnjo javnih podjetij, ki bi bila ljudska last. V ta namen je tudi kongres prispeval ne samo težke milijarde dolarjev ljudskega denarja, marveč železniškim družbam tudi poklonil čez 225 milijonov akrov sveta z vsem prirodnim bogastvom na zemlji in pod zemljo. Sploh je bila z vladnimi subvencijami v obliki davčnih koncesij, še več pa z uvožno carino zgrajena marsikakšna ameriška industrija. Še danes pogosto čitamo, ko to ali ono mesto vabi industrijalce z obljubami, da jim bo na javne stroške zgradilo tovarne in jih povrh še oprostil vsega davka. (Domobranskim gospodom okrog A. D. priporočamo, naj čitajo knjigo "History of the Great American Fortunes" Gustava Meyersa.)

V Ameriki se še danes napravi veliko zastojnega dela, prostovoljnega in neprostovoljnega. Kadar pride do kakšne velike katastrofe, kakor je bila na primer zadnja poplava v Portlandu, Oregon, se izmed prizadetega ali okoliškega prebivalstva marsikdo prikladi za prostovoljno delo; nič ne vpraša po plači ali gleda na delovne ure. Pri vsaki večji katastrofi sploh pomaga stotine ali tisoče ljudi s prostovoljnim delom. Prostovoljnega dela je veliko tudi med ameriški farmarji, ki pomagajo drug drugemu.

Ni dolgo, ko smo čitali o nekem mestecu v Oregonu, kjer so si ljudje s prostovoljnim delom, s slinno "komunistično tlako" kakor jo vidimo danes v Jugoslaviji in drugih levčarskih državah vzhodne Evrope, zgradili razne javne projekte—krasen plavalni bazen za otroke in odrasle, igrališče s poslopjem za otroške "jasi", moderno areno za igranje žoge—kar vse bi jih stalo čez sto tisoč dolarjev, ako je verjeti poročilu. Rečeno je tudi bilo, ker mesteca šteje le par tisoč prebivalcev, bi si vseh teh javnih projektov ne bi mogli privoščiti, ako bi bilo treba seči v žep. S prostovoljnim delom in prispevki pa so si ljudje zgradili stvari, na katere so danes ponosi.

S "komunistično tlako" so si tudi naši ljudje že v marsikateri nasebini vsaj deloma postavili svoje narodne ali društvene domove, jih razširili ali izboljšali. S to "tlako" so si tudi naši Clevelandci uredili izletniško farmo SNPJ. S "komunistično tlako" so si ali oni farani najbrže že tudi popravili cerkev ali župnišče, da so se njih dušni pastirji lahko bolj lagodno počutili.

Domobranskim gospodom okrog A. D. bi lahko še to povedali, da je tudi v ameriških industrijah in trgovinah napravljenega izredno veliko zastojnega dela, mnogo več prisilnega nego prostovoljnega. Danes sicer manj kakor v preteklosti, ker je delavstvo bolj organizirano. Vsakdo, ki je kdaj delal v ameriških premogovnikih ali rudnikih, dobro ve, koliko zastojnega dela, prave kapitalistične tlake, je moral napraviti, ako je hotel obdržati delo! Nesteto majnarjev je moralo in je še tudi danes prisiljenih zastoj premetati tona kamena na vsako tono naloženega premoga, za katerega je bil ali je plačan. Enako tudi zabada postavljati opornike, si napraviti tir in porivati jamske vozičke tako, da se ti je pred oči stemnilo. In povrh si moral tudi sam kupiti strelivo, luč in vse orodje.

Kdor je kdaj delal po ameriških tovarnah ali gozdovih, mu je znano, kakšne priganjalske sisteme so imeli—marsikje jih še imajo—in kako so bosi znali naganjati delavce h kosanju, kdo bo več produciral. Vse to, ne da bi dobil najmanjšega priznanja s strani družbe ali en sam cent več plače. Ako si spregledal, da si s takimi produkcijskimi tehnikami največji bebec, ker ima od njih profit le družba, si dobil—breo. Enako tudi, kadar je dela zmanjkalo. Vse to navajamo zato, da seznanimo belogardistične gospode okrog A. D. s kapitalistično tlako, ki daleč presega "komunistično tlako" v novi Jugoslaviji. Vse to navajamo ne samo iz lastnega

Glasovi iz naših nasebini

POROČILO ODBORA ZA SVOBODO TISKA

(Poroča John Pollock, blagajnik)

V zadnjem poročilu je bilo pomotoma poročeno, da sta John Prelic, ki je prispeval \$5, in John Torkar, ki je prispeval \$14, od društva 383 SNPJ. Pravilno se ima glasiti, da sta od društva 431, Fairmont, W. Va., poslala Rose Selak.

V juniju so še naslednji prispevali v sklad za svobodni tisk: Društvo št. 422 SNPJ, Standardville, Utah, \$5. John Glavan \$5 iz Helperja, Utah, poslala Sophie Kotar. Joseph F. Durn postal \$140, nabranih pri podružnici št. 48 Sans; društvo V boj 53 SNPJ \$100. Po \$5: Družina Joseph F. Terbizan v spomin pokojne mrs. Mocnik; v spomin pokojnega Johna Zavrla, John Marinko in žena, Joe Kastelic in žena in Anton in Cilka Jankovič; m. in mrs. Louise Lemut v spomin pokojnega Stibila, m. in mrs. Joe Mervar v spomin Johna Stegarja in eden neimenovan; pri društvu št. 23 SDZ nabrala mrs. Durn \$3 in mrs. Amalia Terbizan \$2.

Mary Erznosnik, Red Lodge, Mont., poslala \$30; po \$5: društvo št. 81 SNPJ, Mary in Kajtan Erznosnik in eden neimenovan; štirje po \$2 in sedem po \$1. Od društva št. 233-SNPJ prispevala po \$5 Ignac Uršič in Joe Ripovz iz Tacoma, Ind. Društvo št. 97 SNPJ prispevalo \$5, postal John Benezic, Bessemer, Pa.

Društvo št. 207 SNPJ, Butte, Mont., \$5, poslala Mary Suming, Joško Oven, Clarendon Hill, Ill., \$12. Mrs. Mary Kosem poslala vsoto \$19.50: Društvo št. 425 SNPJ prispevalo \$10 in člani društva \$9.50 iz Elm Grova, Wheeling, W. Va.

Iz New Smyrna Beacha, Fla., poslala Josephine Luznar \$5 od krožka št. 14 Progresivnih Slovencev Amerike. Iz Power Pointa, Ohio, postal Thomas Mercino \$10.

Anton Romshak prispeval \$6 in Albin Romshak \$4. Rose Radovich, Pueblo, Colo., poslala \$5 za Georga Pavlina od društva Orel.

Iz Barbortona, Ohio, poslala Mary Sustarsic \$17.50; prispevalo društvo št. 73 SNPJ \$10, Mary Sustarsic \$3 in v manjših vsotah \$4.50.

John Vidmar iz Livingstona, Ill., postal \$50 za društvo št. 98 SNPJ. Društvo št. 400 SNPJ, Renton, Pa., \$5, poslala Betty De Michier.

Društvo št. 287 SNPJ, Burgettstown, Pa., \$5, postal Frank Laurich. Društvo št. 683 SNPJ, Hutchinson, Pa., \$10, postal Frank Juhan.

Društvo št. 56 SNPJ, New York City, \$10, postal Anthony Cvetkovich. John Cebular, Philadelphia, Pa., postal \$16, in sicer je društvo 284 SNPJ prispevalo \$10, John Cebular \$5 in eden \$1.

Za Franka Jereba, Belle Vernon, Pa., \$2, postal A. Zornik. Jacob Rozic iz Milwaukeeja, Wis., postal \$5: Društvo Lilijs, št. 784 SNPJ \$25, Jacob Rozic \$10, po \$5: John Dolnick, Joseph Evanich in Louis Evanich.

John Useničnik z Neff rd., Cleveland, Ohio, \$10. Društvo št. 186 SNPJ, Granville, Ill., \$5, poslala Rosemarie Groznik.

Iz Piney Forka, Ohio, postal John Mandich \$21, društvo št. 176 SNPJ.

Anton Pavlin, \$5 za društvo št. 266 SNPJ, Muskegon Heights, Mich. Društvo št. 190 SNPJ, St. Michael, Pa., \$10, postal Frank Kaudič.

Mrs. A. Beniger poslala \$22 poslano v urad Proletarca. Magdalena Tancek poslala \$7 iz New Smyrna Beacha, Fla. John Zornik, Detroit, Mich., \$6. Frank Jenko, Ely, Minn., \$5. John Korun, Cicero, Ill., \$3 in eden \$1.

Društvo št. 320 SNPJ, White Valley, Pa., \$7, poslala Frances Bohine. Za društvo 22 SNPJ, Painesdale, Mich., \$22.75, postal Louis Pinter.

John Perme \$13.25 za društvo št. 151 SNPJ iz Witta, Ill. Anton Zornik, Herminie, Pa., postal \$4.50, nabrano med somišljeniki.

Edu Tomšic, Walsenburg, Colo., \$5, postal A. Jančar. Anton Zele, Fairchance, Pa., postal \$1 za A. Krizmana. Med člani društva Brooklyn, št. 135 SNPJ, Cleveland, O., nabrano \$10.50, postal Carl Samanich.

Člani društva št. 521 SNPJ, Washington, Pa., prispevali \$10, postal Adam Getto. Društvo št. 615 SNPJ, Los Angeles, Cal., \$10, poslala Mary Kotchnik.

Leo Poljak izročil \$1 za Franka Guzelija, Cleveland, O. Iz urada Big Tonyja prejeli \$7, prispevala m. in mrs. Louis Skedel \$5 in eden \$2.

Iz Oaklanda, Cal., John Zugich, tajnik društva št. 59 SNPJ, De Pue, Ill., postal \$33; po \$5 prispevali: Vincent Omahan, John Zugich, Martin Perhne in ena neimenovana; John Rosetich \$3, trije po \$2, trije po \$1 in dva po 50 centov.

Udarnica Pavla Avda iz Maribora

društva prispevali \$14.33 in iz blagajne društva \$16.67, skupaj \$31.00. Društvo 350 SNPJ, Washauk, Minn., prispevalo \$5; trije člani \$2, skupaj \$11, postal George Kezele.

Iz gl. urada SANSa, Chicago, Ill., postal M. G. Kuhel \$149.50 za sledeča društva in posameznike: društvo 16 SNPJ v Milwaukeeju, Wis., \$54, društva 163 SNPJ, Albion, Iowa, \$17, društvo št. 397 SNPJ, Crested Butte, Colo., \$14, društvo 600 SNPJ, Johnstown, Pa., \$13.

Po \$10 prispevali sledeči: Pri podružnici 1 SANS, Detroit, Mich., mrs. Kathie Krainz, društvo št. 3 SNPJ, Johnstown, Pa., Minnesotska federacija društev SNPJ, Eveleth, Minn., in Lia in Joseph Menton, Detroit, Mich., Anton Peterca iz Neola, Utah, \$4.40, podružnica 54 SANS, Chicago, Ill., \$3, Joe Kaluza, Rixford, Pa., \$2.50 (Glas Naroda, N. Y.), eden \$1 in eden 60c.

Društvo št. 86 SNPJ iz Chicaga, Ill., \$15, postal John Morsi. Matt Senich pa je postal \$10 za društvo št. 341 SNPJ, Orient, Ill. Za ženski klub Slov. nar. doma, Detroit, Mich., poslala Anna Serdoner vsoto \$25.

Carl Gerlovich nabral pri društvu 205 SNPJ, Buhl, Minn. \$8. Od prireditve 30. maja SANSovih podružnic v Clevelandu, O., polovico preostanka v sklad za svobodni tisk \$250.

Rose Radovich, Pueblo, Colo., postal dolar za Carolino Sabec. Društvo 165 SNPJ, Wick Haven, Pa., \$15, postal Lukas Krall.

V uradu Enakopravnosti, Cleveland, O., nabrano \$25, izročila mrs. Julia Pire za sledeče: po \$5 so prispevali Anton Rems, Gowanda, N. Y., Anton Bohte, Clymer, Pa., Frank Verček, Maple Hights, O., Frank Sezon iz Geneve, Ohio, \$4 in eden \$1.50 iz Clevelanda, O.

Od društva 617 SNPJ, Lincoln Hill, Pa., prejeli \$7, postal L. Jurkovich. John Gabrenja postal \$5, nabrano pri društvu 126 SNPJ, Cleveland, Ohio.

Od društva 570 SNPJ, Mason-town, Pa., prejeli \$16, iz društvene blagajne \$5, eden prispeval \$2 in 9 po \$1. Skupaj \$16, postal Tony Wallencheck.

Odbor za svobodni tisk se iskreno zahvaljuje vsem prispevalcem in nabiralcem, želeč da kmalu dosežemo postavljeno vsoto, da bomo ustvarili in jamčene nam pravice po ustavi Združenih držav Amerike.

Naplepla hvala vsem prispevalcem, kakor tudi vsem delavcem in kuharicam iz zapadne strani mesta, kateri so pripomogli, da se je zabava vršila. Dnevno prihajajo pisma: "Pošiljamo malo vsoto (in to med \$15 in \$50), ako pa bo treba, pa posežemo globlje v žep, da pokažemo naši slovenski reakciji, da si ne pustimo vzeti to, kar smo z žulji svojih rok pridobili in rečemo: Svojega ne damo—tulega nečemo!"

Od zadnjega poročila v juliju so prispevali še sledeči: Pri društvu 38 SNPJ, Adamson, Oklahoma, so prispevali člani vsoto \$10, postal Frank Sivie. Iz North Braddocka, Pa., pa je postal Louis Karish \$31 od društva 35 SNPJ; na seji so člani

Raznoterosti

Fantiček, ki je govoril z Bogom, zasluži \$1.500!

"Mali David" Walker, 13-letni deček iz Chicaga, ki trdi, da je govoril z Bogom na svojem peturnem potovanju v nebesa, zasluži \$1,500 na teden za njegove pridige. Fantička tma v oskrbi neki reverend.

Na svetu je še res veliko prisluškanih ljudi, ki plačujejo denar za razen bunk! V Ameriki bi dobro služila denar tudi kakšna Johanna iz Vodice.

Revica bo prevzela na svoja pleča težko breme

Časopisje poroča, da bo nizozemska princeza Julijana v kratkem postala kraljica in prevzela težko breme na svoja pleča, odgovorno delo kraljice, za katerega se je učila vse svoje življenje. Revico človek lahko res pomiluje, ko si ji bo lomil vrat pod težo krone.

Miniaturne radio-oddaje Iz Washingtona poročajo, da bodo kmalu prišle na trg miniaturne radio-oddaje, ki niso večje od majhnega fotografskega aparata. Vsak lastnik take postojice bo moral dobiti posebno dovoljenje, da bo lahko oddajal svoj program. Napovedujejo, da bodo te postojice poceni, ko hitro se zviša njih produkcija. Torej bomo imeli priliko oddajati svoje program tudi tisti, ki imamo kurje baze.

Nekoliko zgodovine o tretjih strankah O sedanjih tretjih stranki z bivšim podpredsednikom Zedinjenih držav Wallaceom na čelu, je veliko ugibanja. Mnogi progresivci so prepričani, da ima priliko, da postane prva stranka, zopet drugi domnevajo, da bo dobila okrog 10,000,000 glasov, leta 1952 bo pa izšla zmagovita iz volilnega boja. Seve, nazadnji in razni potvarjalci ljudskega mišljenja, pa pripisujejo progresivni stranki od 5-7 odstotkov glasov. Kdo pravilneje sodi, se bo izkazalo v jeseni.

Vseakraker pa bo progresivna stranka izvršila neprecenljivo uslugo ameriški ljudstvu, če bo dobila vsaj sedem milijonov glasov, kajti če jih dobi toliko ali pa več, bo to pomenilo silovit ljudski protest proti starim strankam in politiki bodo morali prisluhniti temu protestu. Faktično že prisluškujejo sedaj, zlasti predsednik Truman.

Do sedaj še ni zmagal noben kandidat tretje stranke, toda Theodore Roosevelt je prejel več glasov kot kandidat ene glavnih strank. Dobil je 88 elektoralnih glasov, dočim jih je kandidat republikanske stranke predsednik Taft dobil samo osem. Kandidat demokratske stranke Woodrow Wilson je zmagal z veliko večino, s 435 elektoralnimi glasovi. To je bilo leta 1912.

Republikanci so bili tretja stranka, ko so se organizirali l. 1854, toda že l. 1856 so bili glavni nasprotniki demokratov, a že štiri leta pozneje so izvolili svojega prvega predsednika Abra-

hama Lincolna. Wallace je že drugi Iowančan, ki načeluje tretji stranki. Prvi je bil James B. Weaver, predsedniški kandidat populistov l. 1892. Prejel je 22 elektoralnih glasov in nekaj nad 1,000,000 popularnih glasov.

Lepo število glasov je dobil kandidat progresivne stranke Robert M. LaFollete st. To je bilo leta 1924. Prejel je 13 elektoralnih glasov države Wisconsin in približno eno šestino popularnih glasov v tekmi za predsedniško mesto proti predsedniku Coolidgeu in demokratskemu kandidatu Johnu W. Davisu.

Leta 1972 je kandidiral liberalni republikanec Horace Greeley proti predsedniku Grantu, kandidatu regularnih republikancev, toda je bil poražen z veliko večino.

Najuspešnejši kandidat tretje stranke je bil Teddy Roosevelt, toda vsa znamenja kažejo, da ga bo Wallace daleč prekosil. Današnja progresivna stranka je v bistvu ljudska stranka, odraz ljudskega nezadovoljstva proti obema starima strankama, ki zaostajata tako daleč za ljudstvom. S predsednikom Rooseveltom je demokratska stranka dohitela ljudstvo, včasih ga celo prehitela, toda Truman je je pahnjal daleč za časom, tako daleč, da to čuti celo povprečen državljan, ki je na splošno politično zelo nedozoren.

Zanimivo je opazovati kontroverzno med raznimi dozorilimi državljani glede tretje stranke. Silno napadajo to ljudsko stranko Thomasovi socialisti, dasiravni program tretje stranke ni nič manj radikalen kot program socialistične stranke. In ne samo to, inteligenent opazovalec in poznavalec mentalitete ameriškega volilca, se čudi, da je progresivna stranka sprejela tako radikalen program!

Zopet na drugi strani najdeš radikale, ki se strinjajo s platformo progresivne stranke, ki se nanaša na zunanjo politiko, glede domače politike pa menijo, da še zdaleka ni dovolj radikalna. V resnici pa progresivna stranka ni sprejela samo minimalni program socialistične stranke, ampak maksimalni.

Nekateri socialisti (socialni demokratje) pa nečesto sodelovati s progresivno stranko, ker so prepričani, da jo kontrolirajo komunisti. Seveda je to neupravičen strah. Danes ni v vodstvu progresivne stranke niti en znan komunist.

Naj bo že tako ali tako, progresivna stranka je ljudska stranka, delavska stranka, in lahko se zgodi, da bo dobila veliko več glasov kot je splošno domnevanje. Marsikdo danes molči, ko pa bo prišla preizkušnja, bo oddal svoj glas za tretjo stranko.

Se besedo o predsedniškem kandidatu Wallaceu. Že nekajkrat je povedal, da je za progresivni kapitalizem. Če bi bil pisec te kolone na Wallacevem mestu, tudi ne bi na zvon obelil, da je za socializem, kajti če bi, bi imel le malo priliko do zmage v deželi, ki je največja trdnjava kapitalizma.

Kako pa stojijo Slovenci glede progresivne stranke? Nobena novost ni, da nas je približno 80% za progresivno stranko, kar pomeni, da smo politično dozorili državljani. Prosveta, Enakopravnost in Proletarec so indoktrinirali tretjo stranko in njih čitatelji so malone stoprocentno znanjo. V Chicagu je bil star socialist Zorko proglašen za teden dni za prvega progresivca, ker je sam nabral večjo vsoto denarja za progresivno stranko kot je bila določena kvota za celotni volilni distrikt, v katerem živi.

Na žalost pa ni naša mladina tako trdna kot starejša generacija, toda prej ali slej bo tudi ona spregledala, če boče, da bo tepena.

Naprej za progresivno stranko, ljudsko stranko! Sleherni glas zanje bo zavora proti fašizmu in vojni! Če le niste registrirani, glejte, da se boste ob pravem času!

Ta delegacija unie United Public Workers CIO je obiskala predsednika Trumana in od njega zahtevala, da imenuje samorca za novega člana zvezne službene (civil service) komisije. Trumana je s tem postavila v zagato in na—preizkušnjo.

NAŠA POLOVICA MESECA

Na luni ni zraka ne vode. Druga polovica meseca je prav tako turobna kakor ta, ki jo gledamo zemljani

Ako si ogledamo poln mesec, opazimo na njem temne in svetle lise, ki jih navadno imenujemo "morja". V teku vekov je ljudska domišljija v različnem razporedju svetlih in temnih lis videla najrazličnejše oblike. Tako so nekateri ugotovili dve glavi, ki se poljubljata, nekateri pasjo glavo, zopet drugi nekatere predzgodovinske pošasti itd.

Leta 1647 je izdal Hevelius v Gdansk svojo opazovanje v knjigi "Selenografia sive Lunae descriptio", kjer je med detailnimi opisi meseca objavil tudi črtež polnega meseca in 40 manjših zemljevidov poedinih luninih con. Podal je tudi nomenklaturu, pri kateri se je posluževal enakih imen, kakor jih imamo v zemljepisju, vendar mu to ni povsem uspelo, ker so bila že uveljavljena čudna in nerealna imena starih astronomov. Od njegovih so se obdržala ne nekatera: Apenini, Alpe, Kavkaz in podobno.

Površinski črteži meseca so postali boljše šele po iznajdbi fotografije. Najboljše med temi sta izdelala v preteklem stoletju francoska astronomka Loewy in Puisseux. Izdala sta "Atlas Photographique de la Lune".

Temne madeže na mesečevi površini so učenjaki dolgo smatrali za prava morja, jezera in zalive. Medtem pa je že dokaj časa dokazano, da to niso nikakršna morja, glede na to, da na meseču ni zraka niti najmanjše količine vode. Nazivi "morja" so ostali kljub temu, a imena, ki se jih danes poslužujemo, potekajo po italijanskem astronomu G. B. Riccioliju.

Že na shematski skici polnega meseca je opaziti, da je večina teh morij na severni polkrogli in da so v glavnem okrogle oblike. Gotovo je, da so vsa med seboj povezana. Njihova površina zavzema dve petini vse površine, ki jo lahko vidimo z zemlje. Nekatera "morja" imajo večje ali manjše število zalivov, sredi katerih opazimo nekatere kraterje različnih velikosti.

Kaj prav za prav so ta "morja"? Astronomka Loewy in Puisseux sta menila, da prihaja temna barva luninih "morij" od izraza zato, ker je mesec v teku obhajevanja prejel nekoliko razdejanja na svoji skorji. Zaradi tega so nastale razpokline, skozi katere se je razlila po nižjih predelih temna lava iz notranjosti. Znano je, da lava zelo slabo odbija svetlobo in se nam prav za prav zdi temnejša. Danes so si mnogi astronomi edini v tem, da bi mogla biti ta velikanška jezera lava bazalta (bazične stene), a lunine zemlje naj bi obstajale iz strahata in plojca (kisle stene). Ako si mesec, ogledamo z dobrim daljnogledom, lahko ugotovimo, da se stoji njegova površina iz velikega števila različnih gora vedno okrogle oblike, ki so za čudo podobne našim vulkanom. In zopet druge, ki nenavadno spominjajo našim gorskim vencem.

Poleg tega se vlečejo preko lunine površine po nekaj deset kilometrov dolge brazde, široke do dva kilometra. Po sencah, ki padajo v notranjost teh brazd med luninimi spremembami se da sklepati, da so okrog 500 m globoke. Prekope, kakor jih nekateri imenujejo, so smatrali dolgo za osušene struge rek. Netočnost te trditve dokazuje mnogi prekopi, ki se vlečejo preko gora. Nekateri so celo trdili, da so brazde nekatere ceste, ki vežejo mesta luninih prebivalcev (Selenitov). Najverjetnejša je možnost, da so brazde nastale zaradi preobrazbe mesečeve površine.

Pri ogledovanju meseca z daljnogledom, se najprej opazijo velikanske dupline: to so doline. Nekateri med njimi imajo ravno dno z okroglim vnanjim robom. S pomočjo dolžine senc, ki padajo od okoliških gorovij v te doline, se je dalo ugotoviti njih višino.

Kar zadeva nastanek okroglih dolin, so mnogi astronomi menili, da je njih nastanek pripisati pritisku plinov z notranje strani, ko je bila luna skorja še v tekočem stanju. Na ta način so nastajali ogromni mehurji, ki so pod pritiskom popokali in se vlegali na tekočo maso lave. Lunini kraterji so na zu-

so kraterji nastali enostavno zaradi bombardiranja bolidov in meteorov iz vsega sveta. Toda ta domneva ne zna pojasniti onih svetlih prog. Te svetle proge obkrožajo najbolj znane kraterje in prav zato, so si prizadevali raztolmačiti njihov nastanek. Ponekajkrat so tako svetle, da se zaradi njihovega bleščanja ne da opazovati kraterjev.

Ostane še eno vprašanje: kakšna je druga stran meseca, ki je mi nikdar ne vidimo. Mišljenja, ki so bila izrečena o tem, so presegala vsako domišljijo. Danes nimamo razlogov misliti, da bi nasprotna stran meseca bila drugačna od te, ki jo lahko vidimo. Mi prav za prav vidimo nad polovico lune površine in to 576 delov od 1000, kar nam omogočajo različni optični pojavi. Ravno ta presežek, ki je povsem identičen z ostalo površino, jasno dokazuje, da vsako uganjbanje, po katerem naj bi druga stran meseca bila drugačna, nima nikake podlage.

(Prim. dnev.)

Erez Israel — židovska obljubljen dežela

Tel Aviv najmlajše in najmoderneje mesto. Po vseh mestih imajo večino Židje, dočim je pretežni del zemlje v rokah Arabcev. Puščavo in močvirje spreminjajo v rodovitna polja

Med prvo svetovno vojno so angleški imperialisti, ki so hoteli pridobiti judovske kapitaliste, da bi financirali vojno proti Nemčiji, obljubili židovski desničarski organizaciji, zionistom, da bodo podpirali njihovo težnjo po ustanovitvi neodvisne židovske države v Palestini. To obljubo je potrdil angleški minister Balfour v slovesni izjavi leta 1917, ki je postala nekakšna uradna angleška obveza nasproti Židom.

Po tem datumu se je začelo vedno večje preseljevanje Židov iz vseh delov sveta v Palestino, kjer so začeli graditi nova mesta, ustanovljati tovarne, izsuševati močvirja in obdelovati puščine, ki so jih v sorazmerni kratkem času 25 let spremenili v plodna polja, kjer so zrasle vzorne nove naselbine z bolnicami, šolami, parki in modernimi zgradbami.

Židovsko prebivalstvo v Palestini, ki je šlo leta 1917 le 56.000 ljudi, je naraslo do lani na 600 tisoč, ter s tem doseglo eno tretjino od celokupnih 1.960.000 prebivalcev. Zanimivo je pri tem dejstvo, da so se Židje naseljevali predvsem v mestih, kjer jih je sedaj 491.000 poleg 425.000 Arabcev in imajo torej absolutno večino.

V Jeruzalemu, ki je tudi zanje sveto mesto, je na 173.000 prebivalcev 100.000 Židov. Na morski obali zapadno od Jeruzalema so položili leta 1909 prve temelje novi naselbini, ki se je kmalu razvila v moderno trgovsko mesto z večjim mednarodnim pristaniščem. Bil je to Tel-Aviv, ki šteje danes že preko 200.000 prebivalcev, samih Židov in je eno najmodernejših mest na svetu. Malo bolj južno leži pristanišče Jafa, ki je bilo nekdanje skoraj popolnoma arabsko mesto, sedaj pa šteje med svojimi sto tisoč meščani že preko 30.000 Židov. Bolj severno, na višini Galilejskega jezera leži Haifa, ki je najvažnejše palestinsko pristanišče in jo imenuje pisatelj Teodor Herzl v nekem svojem romanu "mesto prihodnosti", se precej naglo razvija. Pred 50 leti je bila tam še neznatna ribiška vas, danes pa šteje že 142.000 prebivalcev, od katerih jih je 72 tisoč Židov.

Prava Palestina sega v notranjosti do reke Jordan in do Mrtvega morja. Na severu meji na arabski deželi Sirijo in Libanom, na jugu pa na Sinajsko puščavo, ki je pod egiptopsko oblastjo. Na drugi obali reke Jordan in Mrtvega morja pa se začnejo oblasti transjordanjskega kralja Abdulaha, ki je lutka angleških petrolejskih magnatov. Palestina meri preko 27.000 kv. km ter ima, kakor smo že omenili, skoro 2 milijona ljudi, od katerih pa sta dve tretjini Arabci. V nasprotju z mesti imajo Arabci v svojih rokah večji del podeželja, kjer živi 875.000 Arabcev in samo 170 tisoč Židov. S svojimi 62 prebivalci na kv. km je dežela precej gosto naseljena,

saj je v sosedni Transjordaniji komaj 3,5 ljudi, na kv. km in na egiptopskem polotoku Sinaju pa še mnogo manj.

Glavna reka dežele je Jordan, ki izvira na meji proti Siriji in tvori vzhodno mejo dežele vse do svojega izliva v Mrtvo morje. Jordan je dolg 252 km in je njegova dolina znatno nižja od morske gladine. Tudi jezera, skozi katere teče ta reka, so nižja od morja. Tako je Miromsko jezero, ki ima 14 kv. km površine 70 m nižje od morja. Galilejsko jezero, ki meri 165 kv. km pa 212 m pod morsko gladino. Najnižje leži Mrtvo morje (392 m) in je s svojimi 1050 kv. km od vseh treh tudi največje. Zaradi težke in zelo slane vode v tem jezeru ni rib ali drugih živih bitij in od tod izvira tudi njegovo ime.

V zadnjih letih so Židje posvečali vedno več pozornosti naseljevanju kmečkega prebivalstva. Do lanskega marca je bilo ustanovljenih po raznih krajih dežele 325 kmečkih naselbin, med katerimi imajo zlasti zadnje nastale pretežno združniški značaj in ponekod sličejo pravcitatim kolhozom. S skupno obdelavo so židovski kmetje dosegli mnogo večje uspehe, zlasti pri izsuševanju močvirnatih predelov in pri namakanju puščavskega sveta.

Tako je v obdobju med prvo in drugo svetovno vojno židovsko podporno društvo Keren Kayeneth Leisrael nakupilo velike komplekse zemljišča v dolini Emek Izrael, ki je bila prej pust in neobdelana, sedaj pa tam živi in dela 18.000 ljudi, ki so ustvarili rodovitna polja, obsežne vinograde, oranžne in citronove gaje in zaščitne gozdove.

Židovski kolonisti imajo veliko prednost pred arabskimi

AMERIŠKO DELAVSTVO — DRUGA SVETOVNA VOJNA

(Osmi od devetih člankov o zgodovini razvoja delavskega gibanja v Ameriki. Prirejeno po materialu U. S. del. dept.)

Tekom vojne in v povojni dobi je bilo narejenih več poskusov, da se spravi skupaj Ameriško delavsko federacijo in Kongres industrijskih organizacij. Ker stvar ni uspela, sta obe organizaciji predstavljali delavstvo v raznih svetovnih in drugih vojnih in povojnih vladnih odborih za vojno prizadevanje in delavške odnose. Sploh je resnica, da je bilo organizirano delavstvo v splošnem zastopano v mnogih fazah, vojnoproduktivnega prizadevanja, ter v raznih vojnih agencijah začeti s svetovno komisijo narodnega obrambnega sveta iz l. 1940.

V jan. 1941 je bil Sidney Hillman, preds. krojaške unije (C. I. O.) imenovan za pomožnega direktorja urada produkcijske uprave. Preds. F. D. Roosevelt, ki ga je imenoval v ta urad, ga je kasneje namestil tudi kot člana komisije za delavsko silo. V dec. 1942 so bili imenovani v urad ozir. odbor za delavsko podjetniške odnose predstavniški vseh treh poglavitnih delavskih organizacij — AFL in CIO ter bratovščine železničarjev. Manjši slični odbori so bili ustanovljeni po raznih industrijskih predelih, da je bilo mogoče dobiti čimveč delavskih moči za vojno industrijo. Pod pokroviteljstvom vladnega urada za vojno produkcijo (War Production Board), so bili organizirani delavsko-podjetniški odbori v raznih tovarnah s ciljem boljše in večje proizvod-

kmeti, ki le površno in na zastareli način obdelujejo svoja polja ter ne poznajo nobene smotrne organizacije na moderni podlagi, kakor to delajo njihovi kmetci, ki povrh tega razpolagajo še z mnogo večjimi denarnimi sredstvi.

Proizvodnja na židovskih posestvih stalno narasča. Tako se je dvignila vrednost celokupnega pridelka od 640 milijonov leta 1927 na 1.524 milijonov leta 1937 in na 3.876 milijonov leta 1947.

Prav tako se naglo razvija židovska obrt in industrija. Leta 1922 so imeli v Palestini 1850 podjetij, 4.500 delavcev in je lani naraslo to število na 8000 podjetij s preko 66.000 delavcev.

Domače arabsko prebivalstvo je začelo ljubosumno gledati na razvoj židovskega gospodarstva in boji se, da ga ne bodo ti v doglednem času popolnoma spodrinili najprej na gospodarskem in potem še na političnem področju. Zato niso hoteli pristati na delitev Palestine v dve samostojni državi: arabsko in židovsko, ter zahtevajo, da mora biti vsa dežela njihova. Angleški in ameriški imperialisti so ta spor netili in razpihali, dokler ni izbruhnila vojna med obema narodoma. Tuji petrolejski mogotci si zopet manejo roke v zadovoljstvu, saj pravi pogovor: "Kjer se prepirata dva, tretji dobiček ima" in tako bodo lahko še nadalje nemoteno izkoriščali petrolejsko bogastvo. Bliznjega vzhoda in uporabljali daljnovidno, ki grede preko Palestine proti morju. Divide et impera — razdeli in vladaj. Staro geslo, ki se žalibog še vedno ponavlja na škodo malih narodov.

J. M.

(V prihodnjem članku bo obravnavano podobno poglavje zgodovine del. gibanja, nanašajoče se na uvedbo T-H zakona. — (Common Council))

Borci proti smrti

Spisal Paul de Kruff

(Nadaljevanje)

Zmerom znova je moral v mislih primerjati vsakega posameznega izmed te desetice z drugimi bedneži, ki jih je prej zdravil na perniciozni anemiji in ki so se tudi vrnili, smehljaje se in z gostejšo krvjo, da so končno ... Toda glej — tujih je bilo 10 in vseh 10 se jih je čisto enako popravilo, eden kakor drugi ... Toda Minot je bil preveč previden, da bi mogel zaupati taki embriolnialni statistiki, saj je le predobro vedel, da pokaže to obolenje svojo plimo in oseko, preden svoje žrtve ugonobi ... A jaz vendar mislim, da je spoznal, globoko v sreč, mimo vseh logičnih pomislekov, da je bilo sedaj vendarle drugače — toliko, vsi istočasno, vsi zboljšani, vsi krepkejši, vsi z barvo in upanjem na licih, vsi gostejše krvi, vsi, prav vsi ... Toda kljub temu in vsemu — jezero spominov je svašč vstajalo iz njegovih možganov, iz bridkih izkkušenj dvajsetih let, ko je videl na anemiji bolne umirati ... Proti temu je seveda bilo to neizpodbitno dejstvo, da jih je bila desetorica, živih, katerim je šlo bolje ...

"Do tedaj nisem o tem govoril še z nikomer, ker pač nisem mislil, da imam že kaj povedati. Navdušenje me še ni prijelo," mi je pravil Minot.

Toda jetra je dajal dalje.

Minot pravi, da je bil šele Murphy tisti, ki ga je s svojim navdušenjem dvignil. Tudi William P. Murphy še ni bil nikakoli veličina med učenjaki, temveč mlad zdravnik, šele pet let po opravljenih izpitih. Ni bil po rodu iz najboljših bostonske četrti kakor Minot, imel pa je enako strast kot on za proučevanje krvnih obolenj. Murphy je bil duhovniški sin iz New Yorka in je prišel v Boston preko Wisconsinu in Oregonu, dejstvo, ki mu položaja ni ravno olajševalo. Minot je nekoliko namignil Murphyju o svojih izkustvih z desetorico in ga tako mimogrede vprašal, če ne bi hotel poizkusiti s posebno dieto tudi pri nekaterih svojih bolnikih v bolnišnici Peter-Bent-Brigham, katerim je šlo zelo slabo. To za Murphyja ni bilo tako lahko.

Nikjer namreč ni mogel stakniti pravih jeter. Pri upravi bolnišnice je bilo sploh težavno kaj dobiti in še celo volovska jetra! Ta so vendar trda in neprijetna celo za zdrave, kaj šele za tako obupno bolne. Pa — da me ne razumete napačno — uprava je dajala svojim bolnikom nasproh izvrstno hrano — toda kupovati za take bolnike vsak dan jetra, to je bilo — no, to je bilo kar bedasto. Tako dieto — to je vendar smešno!

To je bila seveda huda zapreka za Minota. Murphy, ki je bil pravzaprav to, kar bi lahko označili kot "sovražnik jeter", se je zabaval s tem, da je začel jesti jetra sam. Vsem in vsakemu je priporočal jetra, nekako tako kot izveščen trgovec potnik svoje blago in koliko je njegovemu blagu manjkalo dobrega okusa, to je nadomestil z navdušenjem. "Sam sebi sem se zdel kot trgovec jetri," se je večkrat šalil Murphy. Bila je prava pravcata komedija, ki jo je igral Murphy Minotu na ljubo, hkrati pa zato, da se malo ponoreče s poklicno znanostjo in učenostjo veleučene bolnišnice Peter-Bent-Brigham. Osem mesecev, od maja pa do zime 1925 — to niso bile majne solze ...

Toda sedaj pa je postajal Murphy tako razburjen, kakor le more postajati tak počasen, flegmatičen mladenič. Bolniki, o katerih je vedel, da so bili blizu groba, ki bi bili morali biti takrat že davno mrtvi, so postajali lačni, so se začeli izprehajati, začeli so kar navsemletem prosi za jetra, ker so sami čutili, kaj pomenijo za nje. Bilo je res fantastično!

Tedaj se je Minot odločil, da vrže bombo. Toda tako, kot je to napravil on, ne bi bil napravil drug nihče. Bil je član kluba, kateremu so pripadali ali najbolj bostonski zdravniki — same vlemode, veleugledne glave. In vse te je februarja 1926 povabil k sebi na dom in po jedi jim je tako mimogrede pripovedoval, čim se je ravnokar bavi. Tudi sedaj ni še niti rnil o jetrih — govoril je o limfoblastozah. Potlej jim je pokazal zapisk, v katerem je bilo čisto nenavadno dejstvo: rdeče krvničke bolnikov s perniciozno anemijo so dobile normalno obliko in velikost, kadar so se pomnožile na približno pet milijonov v kubičnem milimetru.

Niti eden izmed njih ga ni vprašal, kako vraga morejo imeti bolni na perniciozni anemiji nenkrat pet milijonov krvničk ...

To se je zgodilo ob času, ko je spet delala in se izprehajala cela vrsta ljudi, ki bi morali že davno umreti ...

Zdaj so se začeli širiti govorice, Minotov najboljši prijatelj James Howard Means s Splošne bolnišnice v Massachusettsu je prišel k Minotu in ga vprašal: "Ali si že kaj slišal o nenavadnih uspehih, ki da jih ima nekdo v brighamski bolnišnici pri perniciozni anemiji z jetri?"

Minotova znanstvena vera je bila v tem, da je imel neomajno spoštovanje pred dejstvi — in sedaj je imel svoje lastne čudovite uspehe potrjene. Murphy seveda ni vedel poprej o Minotovi opazovanju prav ničesar ...

Treba je bilo časa in truda, da je bil Minot sam prepričan o tem; toda sedaj je bil pripravljen, spoprijeti se z vsakim dvomjencem, ki bi mu bil oporekal. "Toda, George, če ga vprašal neki prijatelj, 'pa čemu jetra? Saj perniciozna anemija ni obolenje, ki rahitis, skorbut, katere povzroča pomanjkanje vitaminov. Nič vendar ne je jeter radno, torej ne more povzročati boleznih pomanjkanja jeter v hrani. Kako torej bi mogla ozdraviti to bolezen ravno jetra dieta?"

Minot in Murphy sta zvišala četrto funto jeter, ki so jih morali njuni bolniki zavrtiti vsak dan, na pol funta na dan — in vsi bolniki so jedli jetra vsak dan, več jeter kot kdajkoli ...

"Toda, George," so ga opominjali dobri prijatelji, "saj ne morejo biti jetra tisto zdravilo. Saj vendar stvar ne more biti tako preprosta." Kar po vrsti so mu svetovali, naj bo prav posebno previden, preden svoje odkritje objavi.

In od sedaj sta Minot in Murphy dajala več jeter, zmerom več, toliko, kolikor so jih njihovi bedni bolniki sploh mogli prenesti. Minotu ni zadostovalo, da so se samo počutili bolje. Gatil jih je jeter, dokler se niso počutili sijajno. Za večino med njimi so bila jetra prisutna. Toda Murphy jih je prijel, češ, kaj to de, da se le počutijo krepke, polne novega življenja. Murphy je znal ugotoviti celo največje upornike. Kot sredstvo, najdeno na povsem empiričen način, so jetra učinkovala presenetljivo natančno. Pri vsaki perniciozni anemiji, kadar so bili bolniki že tako izžirani, da niso več mogli uživati sploh ničesar. Prvi dve leti so štirje taki umrli in obema je bilo presneto žal, da sta jih izgubila.

Potem je prišla neka bolnica in vprašala Murphyja, ali je res potrebno jetra kuhati. Ali ne bi bilo mogoče jetra surova izžeti in jih uživati z oranžnim sokom? — Minot in Murphy sta to mišl povzela — pa četudi bolnica ni bila profesorica medicine ...

Sedaj so prihajali v Peter-Bent-Brighamsko bolnišnico bolniki zares v zadnjih štadijih, čisto na koncu svojih moči. Kri jim je bila 10 krat redkejša, kot bi smela biti. Prinašali so jih na nosilnicah, dezvestne. Minot in Murphy sta sedela ob njihovih posteljah in jim dajala jetrni sok z železno sondo, dokler nista začutila priležnega utrujanja srca. Nista odnehala, pa čeprav so ubogi bolniki komaj še dišali. Gatila sta jih z jetrnim sokom, dokler sta sploh čutila žilo. Nista odnehala, če so njihove trepalnice le kolikaj še trepane, nista mirovala, dokler niso ti vsi, na smrt obsojeni, ki so mogli od slabosti komaj še dvigniti glavo, odprli oči.

(Dalje prihodnjič)

Tihožitja in pejsaži - Novele

MIŠKO KRANJEC — Z DOVOLJENJEM AVTORJA

(Nadaljevanje)

Ti, ki že dolgo hodiš okrog s skrivnostno se smehljajočim obrazom? Ti, ki so te nekoč žandarji preganjali kot komunista in si se sam s tem hvalil, zdaj pa si vrgel vse v koš in govoriš samo še o Nemčiji, o Hitlerju, o novem redu, o revnih ljudeh, ki bodo tam vse drugače živeli?

"To pomlad..."

Poznam to pesem, Sekulič. Kadar se srečava, jo zapoješ in s tabo in po tebi jo pojejo še premnogi! Nemara pa se bo res zgodilo to pomlad, toda kaj? Sekulič, dolga, dolga je še pot, in nekoč boš sam spoznal, da je bila predolga in da si jo naplačeno hodil...

Tam vladajo proletarci, delavci, mali kmetje, vinčarji. Tam ni bogatih kmetov, tam ni gospode, tam župnik nima največje bese. Re-vež lahko živi zato, ker je za vsakogar dovolj dela in ker je tam delo dobro plačano. To pomlad... Ne bo nam več vladal pogovor. Govori uspavajoče, celo nekam otožno.

Zdaj je spregovoril z drugačnim glasom in ko sem ga pogledal, sem videl, da to ni več vinčarji Sekulič, ki poje svojo pesem "To pomlad...", temveč da ga je spodrinil in govori dalje za sam gospod župnik, tisti stari kavi, čemerni, a nad vse strastni pridigar proti komunizmu, ki čepi nad svojo faro kakor koklja nad piščanci.

To je njegov glas, dobro ga poznam, čeprav sem ga doslej komaj slišal govoriti. A kaj počne tu? Saj se še niva srečala iz oči v oči! Pa vendar zdaj govori tako nevljivo, kakor da sva se domenila za prijazen pogovor. Govori uspavajoče, celo nekam otožno.

"Kaj pa je župnik? ... Nekoč je njegova beseda nekaj pomenila med ljudmi. Zdaj pa se ji vsi odmakajo. O, dobro jih poznam. Ali skrajni čas je, da se spametujemo," je govoril z jokajočim glasom. "Drvim v največji prepad, v pogubo, in ako ne bomo zavrl, bomo treščili v globino in se razbili. Kaj bo z našim narodom? Ali ne bo za vekomaj zbrisan z naše svete zemlje? Nihče več ne sprevidi, kje mu je rešitev. Mi pa vsak dan kliče- mo, vsak dan opominjamo in dopovedujemo, a naš glas je kakor glas vpijočega v puščavi..."

"In kako mislite? Kje mu je rešitev?" Ne vem, kako se mi je iztrgalo to vprašanje. Nemara pa niti vprašal nisem, pač pa je on bil prepričan, da sem, zakaj odgovoril mi je sicer tiho, a odločno:

"Cerkev." Izgovoril je in za trenutek obmolnil. "Danes samo še mi lahko rešimo slovenski narod. Če pa se bo ta narod odtrgal od našega vodstva, ga čaka večna smrt. A vsi se trudijo, kako bi nam ga iztrgali, ko smo ga že tako dolgo in tako srečno vodili. Pa ga le zavajajo na nesrečno, usodno pot. Mi pa mu nudimo varno zavetje, da prevedi to vojno do kraja in da si potem najde lep prostor med drugimi narodi. A ne uboga in ga bo zato doletela strašna kazen. Vidim," je začel govoriti z nekim čudnim, pritenjenim glasom, "vidim ogromne vojske, ki se premikajo po slovenski zemlji in vodijo naše ljudi v sužnost, od koder se ne bo vrnil nobeden njih. Vidim matere, žene, dekleta, vidim moše in fante, vidim starce in otroke, kako odhajajo v kolonah v svet, odhajajo, dokler ne bo naša zemlja docela zapuščena, dokler ne bo uničen naš rod. Zakaj vse to? Zato, ker se pri nas vsi upirajo našemu vodstvu, ker hočejo sami vladati, pa jim je malo mar, kaj se godi s slovenskim narodom."

"Vidim nepregledne kolone nemške vojske," je govoril, toda govoril je že z drugim glasom in ko sem ga pogledal, zakaj je spremenil glas, sem videl, da to ni več debelušni, jokavi župnik, temveč je to obraz nekoga drugega. Čigav je? Mar ga že nisem videl? Kje in kdaj? Ali ga nisem videl tu na fari? Ali ga nisem videl

tudi drugod? V Soboti, Mariboru, Ptuj, Celju, v Ljubljani? Ali ga nisem srečal na vlaku, na cesti, v gostilni, v kavarni, v mestu, na vasi, da, celo pri najbolj samotnih hišah? Povsod, kamor si prišel, povsod je bil zraven in povsod je govoril. Celo predstavil se ti je vedno in vendar nikdar nisi vedel za njegovo ime. Vedno in povsod je govoril enako, osladno, mehko, a naglo, kakor bi se mu zelo mudilo in vedno se ti je zdelo, da se iz njegovih ust ne trgajo besede, temveč se od tam razliva neka tekočina, nekak osladen strup in da so potem, ko nena- doma izgine, vsi poslušajoči omotični od nje- govih besed, od tega strupa, da so se docela spremenili, da si ne upajo več pogledati iz oči v oči, da ne upajo spregovoriti besede, da se je v njihovih dušah nekaj docela preokrenilo. Kdo si in po kaj si prišel k meni?

On pa je govoril dalje s svojim osladnim gla- som kakor star znanec, nevljivo in celo ne- kam prepričevalno:

"Vidim nepregledne kolone nemške vojske, ki se valijo po cestah, od vasi do vasi, od mesta do mesta, od dežele do dežele, po vsem svetu. Ni je na svetu vojske, ki bi mogla ustaviti to silo. Padajo in še bodo padale stare države in padel bo stari nevzdržni red. A na ruševinah tega starega reda bo vstalo novo življenje, na- stal bo nov red, ki bo za ljudi pravi blagoslov in odrešenje vsemu človeštvu. Tisti, ki danes še omahujejo, bodo spregledali, pristopili in po- magali graditi. Za nami ne bodo opustošenja, za nami bo življenje znova vzcvetelo. Svet se bo prerodil, nastal bo nov, zdrav in vesel svet. Delo bo v odrešenje človeku. Odstanili bomo svet pred strašnim opustošenjem z vzhoda, pred aziatstvom. Slehernega človeka bomo postavili na tak prostor, kamor spada. Bliža se največja doba v vsej svetovni zgodovini. Tisoč in tisoč let nam bo človeštvo hvaležno, da smo ga rešili, da smo ga prerodili. ... A kjer se nam ne bodo pridružili, kjer nam bodo hoteli kljubovati, bo- mo vse pomandrali. Nam se ne more nič upi- rati. Samo dve poti poznamo; ali z nami ali proti nam. Ako z nami, tedaj za tistega vse, srečo in lepo bodočnost, življenje in svobodo. Ako proti nam, tedaj za tistega smrt, brisanje s površja zemlje. Brisali ne bomo samo posa- meznikov, brisali bomo cele narode, ako se nam bodo upirali..."

"... in brisali bodo s površja zemlje nara- de," je govoril glas, a ta glas je bil že docela drug, zaradi česar sem se radovedno ozrl po njem, kdo da je. Kako je mogel tako nenada- ma priti, kako je mogel prejšnji tako nenada- ma, tako brez slovesa izginiti? In kakšen je obraz tega novega, zakaj po glasu mi je bil do- cela neznan, pa vendar se mi je zdelo, da sem že tudi njegov glas slišal, morda celo pogosto. Imel je dolge lase, kakršne so nosili pesniki v tistih starih časih, ko so peli o domovini. Tudi ovratnico je imel tako navezano. Gledal je sanjavo in njegov glas je bil mehak, otožen in topel, včasih kar preroški, in njegove roke so se stegovale, kakor bi deklamiral, ko je govoril dalje:

"Prišli bodo v takem številu, kakor pridejo kobilice, da zasenčijo nebo, in kakor kobilice bodo uničili našo zemljo. Pripodili se bodo, ka- kor se pripodijo težki črni oblaki po nebu, ki stresajo točo in hud dež, da uničijo polje. Pri- šli bodo, kakor so v starih časih prihajale ro- parske horde; prav tako se bodo valili po naši zemlji, ubijali ljudi, jih vlačili v sužnost, sku- rili dekleta in žene, ubijali starce in otroke in moše, požigali bodo domove, požigali cele vasi; spet bodo zagoreli kresovi po naših gorah, za- kaj ljudje bodo trumoma bežali pred njimi v gore, kakor so nekoč bežali pred Turki, kakor so bežali pred vsami vojskami. Samo tisti se bo ohranil, komur bo dano, da bo pobegnil v gore, komur bo dano, da se bo umaknil v temne gozdove."

(Dalje prihodnjič)

Nadzornik pride...

(Odlomek iz romana "Fara sv. Ivana")

Miško Kranjec

Roman Miška Kranjca "Fara svetega Ivana", ki je dobil drugo nagrado Komiteja za kulturo in umetnost pri vladi FLRJ, se godi v slovenski vasi na Štajerskem, v Slovenskih gorah, med jesenjo 1938, ko je Hitler napadel Poljsko, in pomladjo 1941, ko je bila napadena Jugoslavija. Pokazati hoče, kako so se veliki svetovni dogodki odražali v življenju in delu inteligence na va- si in kako so se še pred vojno ustvarjale in krepile razna sta- lišča, ki so se nato med okupa- cijo razčistili: učiteljica Giza in njen mož Klemenec sta tedaj ve- sta, da je dosledna borba pro- ti predstavnikom gospodujočih strank edino prava pot. Župnik in kaplan Magdič se poslužujeta ovadskih metod, da bi ustria- la učiteljstvo, in se potem med

okupacijo postavila proti ova- bednemu gibanju. Med tema dvema frontama so ostali "re- dinški učitelji", ki se kasneje večinoma priključijo borbi za svobodo. Učitelj Šmon pa je predstavnik propalega in pro- stranega inteligenta, ki služi ti- stemu, kdor mu več plača. Miško Kranjec je v tem romanu živo prikazal neposredno preteklost

Da bo kruha za vse! — Motiv iz Šmartna ob Meži, Slovenija.

velikega dela slovenske inteli- gence na vasi in je znal usta- viti tudi dobro povezavo med to inteligenco in ljudskim kolekti- vom pri "Fari sv. Ivana".

Stvar pa je bila vendarle hu- do resna. Nadzornik ni prav nič prikrival, da je prišel s poseb- nim namenom. Ko je v eni uri odpravil dva druga razreda, je

Ta slika ni bila sneta v Palestini, na Kitajskem ali v Indčini, kakor tudi ne v zadnji vojni, mar- več v Daytonu. O. kamor je ohijski governor poslal 1.500 moč državne milice, da razbišejo stavko pri Univis Lens Co. Ampak radi solidarnosti delavcev, ki so stavkali 14 tednov, se stvar ni po- srečila.

z Rožmanom ob strani prišel v njen razred. Spravil se je takoj izpraševati in je otroke mučil vso uro, da so prišli skoraj vsi na vrsto. Nato je Giza morala razlagati novo snov. Razlagala je in razlagala, ne da bi ji re- kel, da je dovolj.

Človek srednje postave, do- mišljavega obraza in vedenja, nadut v besedah, je malomarno sedel na stolu in se oziral skozi okno, kakor da ne posluša, mar- več sanjari. Giza je že bila iz- mučena, tembolj ker se ji je zdelo, da govori v praznino, za- kaj nihče se ni zganil, ko je na- posled nadzornik le rekel:

"Dovolj, gospa."

Giza je obmolnila, razred se je zganil.

"Zdaj pa nekaj drugega," je rekel nadzornik, ko je Giza ob- stala pri mizi. "Prišlo so prito- žbe, da otrokom v šoli pripo- vedujete, naj ne hodijo k maši. Ne glede na to, da imajo otroci krščanskih staršev pravico in dolžnost, bi lahko vedeli, kaj pravi o tem naš zakon in pose- bej naredbe prosvetnega oddel- ka v Ljubljani. Za sedaj nisem hotel, da se sestavi komisija, temveč se hočem najprej sam prepričati, kaj pravijo ljudje."

Giza je bila še vedno mirna, ker ji je še vedno zvenel v uše- sih Matijevo nasvet: Pazi na ži- ve! — Da, samo spozabiti se ni- Zato je mirno rekla:

"Morda pa je le škoda, da ni komisije. Naj bi se že razčistilo vse to in izkazalo, ali je resnica ali golo podtikanje."

"Ste tako prepričani, da je vse v redu? In morda jaz nisem kompetenten?"

"O tem ni dvoma," je odvrni- la. "Hotela sem samo reči, da tudi pred komisijo nimam stra- hu. Potrebna pa bi bila, da se razčisti in da potem prenehajo vse te umazanije, ki se pletejo po Svetem Ivanu. Nimam živ- cev za to, da bi se vsak dan pre- klal iz izvajalci in da bi dan na dan prihajale ovadbe k nadzor-niku. Prav je, da ste prišli, in želim samo, da bi se res prepri- čali, kakšna je resnica, ki je ta- ko razburila vso faro, kakor pravijo. Preden pa začnete z izpraševanjem, želim, da pokli- čete gospoda kaplana, da bo sli- šal resnico, ne pa živl od le- gend."

"Zakaj pa kaplana?" je vpra- šal nadzornik sicer mirno, a je le nagubal čelo. "Kaj pa ima on pri tem opraviti?" Giza je gledala začudeno, nato pa vzklonila:

"Če ne njega, pa vsaj mež- narja!"

"Gospa," je dejal zdaj Rož- man, "morda ste pozabili, da go- vorite z nadzornikom."

"Ne govorim prvič v življenju z nadzornikom," je odvrnila Gi- za, "če pa zadnjič, pa me tudi ne bo konec. Ali če me že kdo toži, mu hočem videti v obraz. In zahtevam, da pride gospod kaplan! On je dvignil ves ta prah, česar ni zanimal. Vprašaj- te Šmona in mežnarja, in upam, da bosta ponovila tudi tu, kar sta bobnala po vsej fari: češ, zdaj bo pa sam gospod Magdič zakuril Gizki! In gospod Mag- dič mi je sam priznal, da me je tožil!"

To sicer ni bilo res, toda Giza je povedala tako odločno, da je

nadzornik samo pogledal Rož- mana, zmignil z ramenji, napo- sled pa poslal po—Magdiča. Ko se je kasneje izkazalo, da Mag- dič ni bil nič priznal, marveč da je nadzornik preprosto "na- sedel", je bil beseden. Tisti tren- utek pa je bil prepričan, da se je Magdič ne samo zaklepetal, marveč se bahal in je bil jezen nanj.

Nasprotno pa je kaplan do- ušel zardel, ko je sprevidel, da ga je nadzornik izdal. Nera- d je šel, a izogniti se ni mogel. Ko sta se z nadzornikom spogleda- la, sta vedela, da se je zgodila "neljuba pomota".

"Zdaj pa," je rekla Giza, "naj gospod Magdič pokaže tistega, ki sem mu rekla, naj ne hodi k maši. Tu je ves razred, pro- sim..."

Nadzornik, Rožman in kaplan so bili razdraženi, ker se je vse tako neprijetno, zasukalo. Rož- man je nad Gizo napravil križ. Vedel je, da je izgubljen. Je- zil pa se je tudi, ker se mu je zdelo, da bo naposled vse padlo na njegovo glavo.

V treh vrstah klopi je v raz- redu sedelo nad štirideset kmeč- kih kuštravih glav, ki so v zli slutnji, da se odigrava nekaj težkega in usodnega, naravnost odlično odgovarjali. Giza je bila prav zadovoljna z njimi in bila jim je—hvaležna. Čutila je, da jih ima rada, in čutila je, da je v teh otroških srcih še mnogo poštenosti, ne glede na nekaj ti- stih razvajencev, ki so se že zdaj vadili tožariti.—Otroci pa so tudi čutili, da bodo pri vsem tem sami mnogo odločili. Že dober teden je ležalo nad razre- dom nekaj mučnega. Zdaj je stalo pred njimi in vedeli so, da gre za njihovo učiteljico, za ti- sto, ki so se je spočetka tako bali in ki jim je bila dolgo tu- ja, ki pa so se je naposled pri- vadili in jo na svoj način zelo radi imeli. Vedeli so, da pri- njeh ni izbrancev, da tu bogati ne pomenijo nič več kakor re- vni. Bila je stroga, toda zdelo se jim je, da je njena strogost dru- gačna, kakor pri drugih. Poleg vse strogosti ni bila dolgočasna, čutili so se sproščeni, nekam svobodni. Zdelo se jim je, da na svoj način mnogo znajo, dasi drugače kakor prej.

Čutili so, da zdaj morajo zna- ti. Za nekoga bi sicer bilo prav, ako bi ne znali, toda njihovi uč- teljci, se jim je zdelo, bo poma- galo. Čutili so, da morajo brati svojo učiteljico pred onimi tremi, ki so prišli v razred in ki so se jim zdeli hudobni: ne Rožmana niso mogli ne nadzor- nika, ki jih je prihajal plašiti, a tudi solzavo govorečega kaplana niso imeli radi.

"Gospod Rožman," je dejal nadzornik, "ali ne bi vi izpraša- li otrok, kako je bilo?"

"Oprostite, gospod nadzornik," je zaječjal Rožman; "mislim, da bi bilo bolje, ako bi to opra- vil gospod Magdič. On jih po- zna..." Kaplan je zardel, ven- dar začel.

Otroci so negibno sedeli, samo velike oči so bile uprte v ljudi pri mizi. Molčali so. Saj pose- bej ni bil nihče vprašan, pa zato nikomur ni prišlo na misel, da bi se sam od sebe dvignil. A ne dolgo. Nenadoma se je dvi- gnil Štuhec in zaklical:

"Jaz! Jaz bom povedal!"

Bil je otrok najbogatejšega kmeta v fari. Lani je v razredu smel početi, kar se mu je zdelo, ker je razred poučeval Šmon, ki je često prihajal k njim, tam jedel in pil. Giza pa je Štuhce- vo samovoljno kar hitro strla. Po dveh tednih je v veliko zado- voljstvo vsega razreda bil ukro-

TISKARNA S.N.P.J.

sprejema vsa

v tiskarsko obrt spadajoča dela

Tiska vabila za veselice in shode, vizitnice, časnike, knjige, koledarje, letake itd. v slovenskem, hrvaškem, slovaškem, češkem, angleškem jeziku in drugih...

VODSTVO TISKARNE APELIRA NA ČLANSTVO SNPJ. DA TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI

Vsa pojasnila daje vodstvo tiskarne. Cene zmerne, unijsko delo prve vrste

Pišite po informacije na naslov:

SNPJ PRINTERY

2857-59 S. Lawndale Avenue Chicago 23, Illinois

TEL. ROCKWELL 4904

"PROSVETA"

2857 S. LAWDALE AVE.

Chicago 23, Ill.

Vaša naročnina na "Prosveto" je potekla z dnem...

V slučaju, da je od strani upravitelja kakšna pomota, nas takoj obvestite, da se laša popraviti Z bratskim pozdravom ZA UPRAVO "PROSVETE"

CENE LISTU SO:

Za Zdrul. dršave in Kanado \$2.50	Za Chicago in okolice je... \$2.50
1 tednik in... 8.00	1 tednik in... 8.50
2 tednika in... 1.50	2 tednika in... 7.10
3 tednika in... 4.40	3 tednika in... 5.50
4 tednika in... 3.30	4 tednika in... 4.70
5 tednikov in... 2.00	5 tednikov in... 3.50

Za Evropo je: Dnevnik \$11.00 — Tednik \$2.20

Izpolnite spodnji kupon, priložite potrebno vsto denarja ali Money Order v pisnu in si naročite Prosveto, list, ki je vaša lastnina.

Prišteš se sme in ona člane in družine, ki to dovolijo in ki hro ali stanujejo na enem in istem naslovu.

V nobenem slučaju ne več kot 5 tednikov

Pojasnili:—Vselej kakor hitro kateri teh članov, ki so prišli, preneha biti član SNPJ, ali če se preseli proč od družine in bo zahteval sam svoj list tednik, bode moral tisti član iz dotične družine, ki je tako skupno naročena na dnevnik Prosveto, to takoj naznaniti upravitelju lista, in obenem doplačati dotično vsto listu Prosvete. Ako tega ne store, tedaj mora upravitelj znižati datum za to vsto naročniku ali pa ustaviti dnevnik.

PROSVETA, SNPJ, 2857 S. Lawndale Ave., Chicago 23, Illinois

Priloženo polijam naročnino za list Prosveto vsto \$

1) Ime	Čl. družine št.
Naslov	
Ustavite tednik in ga priložite k moji naročnini od sledočih članov moje družine:	
2)	Čl. družine št.
3)	Čl. družine št.
4)	Čl. družine št.
5)	Čl. družine št.
Mesto	Država
Nov naročnik	Star naročnik
Kadar se preselite, vselej naznanite svoj stari in novi naslov!	

čen. Nekaj zaušnic ga je pouči- lo, da je "špasa" konec in da bo bolje (mrovati).

(Konec prihodnjič.)

5 ROOM HOUSE on 5 acres near North Judson, 85 miles to Chi- cago; chicken and brooder houses, other buildings. Excel. condition, ideal for chicken farm or retired couple. Full price \$4,500. Write to E. Jackson, R. Rt. 1, North Judson, Ind.

"PROLETAREC"

—Socialistično-delavski tednik— Glasilo Jugoslovanske soc. zveze in Prosvetne matice. Pisan v slovenskem in angleškem jeziku. Sliane \$3 na celo, \$1.75 na pol. Si sa četrti leta.

NAROČITE SI GA!

Naslov:

PROLETAREC
CHICAGO 23, ILL.

2301 South Lawndale Avenue

SLOVENE RECORDS

10-inch records 75c COD, plus postage

- C-1201 Be happy, polka
- Bye-bye-baby, polka
- C-1214 My honey is wandering in Tyrol; St. Clair polka
- C-1220 Too fat polka; Jelly polka
- F. Yankovic and his orch
- C-1192 Alpine waltz
- Lampighter's polka
- C-1211 Village tavern polka
- Lumberjack polka
- C-1215 Marianna polka
- Hit and miss polka
- F. Zajc and his Folksters
- T-103 Silk Umbrella polka
- Linden Tree — waltz
- T-104 Tivoli Park Polka
- Village Square Polka
- T-114 Red Wine — Polka
- Edelweiss waltz
- Ernest Benedict Quartet
- R-374 Na Marjanec, Polka
- Clarica (Clara) Polka
- R-375 Clevelandski Valček
- Malo Nocek, Polka
- J. Perush and his Tav. Band

Write for free list of all new SLO- VENE records, the largest selection in U.S., by the best Slovene artists, to:

PALANDECH'S
536 S. Clark Street, Chicago 5, Ill.